Tevekkül Nedir ve Nasıl Olmalıdır?
Gönderen Kadir Hatipoglu - Ağustos 27 2015 11:28:12

Tevekkül, Allah’a güvenmek, dünyaya ve âhirete ait maksatlara ulaşmak için gereken bütün tedbirleri aldıktan ve sebeplere tam riayet ettikten sonra neticeyi Allah’tan beklemek ve tesiri O’ndan bilmektir. Tevekkül, iki kısımdır. Birisi, Peygamberler ve onlara yakın velilerin tevekkülü; diğeri de bütün müminlerin tevekkülüdür. Peygamberlerin tevekkülü, bütün sebepleri de ortadan kaldırarak, yalnız Allah’a itimat etmeleri, neticeyi O’ndan bilmeleri ve O’ndan gelen her şeye şükür etmeleridir. Hazret-i İbrahim (as) Nemrud’un ateşine atıldığı anda Cebrail a.s. gelip: Bir ihtiyacın varmı? Dedi. -Sana ihtiyacım yok. Cebrail a.s.: Öyleyse Allahu teala’dan iste. - Halimi bilmesi, istemem için yeterlidir.[1] demesi bunun güzel bir örneğidir. Medine’ye hicretleri sırasında Hazret-i Ebu Bekir-i Sıddık’la beraber Sevr mağarasında bulunan Peygamber Efendimizin (s.a.v), kendilerini öldürmek için takip eden müşrikleri görünce telaşlanan Hz. Ebubekir’re (r.a) لاَ تَحْزَنْ اِنَّ اللهَ مَعَنَا “Mahzun olma. Allah bizimle beraberdir.”[2] buyurması, O’nun (s.a.v) tevekkülde de emsalsiz olduğunu göstermektedir. Müminlerin tevekkülü ise, bütün sebepleri hakkıyla yerine getirip neticeyi yalnız Allah’tan beklemeleridir. Gerekli sebeplere riayet etmeden tevekkül edilmez. Nitekim Hazret-i Peygamber Efendimiz (s.a.v)’e bir adam gelerek أُعْقِلُهَا وَأتَوَكَّلُ أوْ أُطْلِقُهَا وَأتَوَكَّلُ؟ "Hayvanımı bağlayarak mı yoksa serbest bırakarak mı Allah'a tevekkül edeyim?" diye sormuştu. Resulullah efendimiz de قَالَ: اعْقِلْهَا وَتَوَكَّلْ "Bağla ve tevekkül et!"[3] Buyurmuşlardır. Tevekkülün esası gerekli sebeplere başvurduktan sonra, insanlardan bir şey beklememek, sebeplere güvenmemek ve her neticeyi yalnız Allah’tan bilmektir. Muhtaç olmamak için çalışmak, hasta olunca ilaç kullanmak, tevekkülün gereğidir.   Cenab-ı Hak, hikmetinin gereği olarak dünyadaki her şeyi bir sebebe bağlamıştır. İnsanların bu sebeplere riayet ederek gayret göstermeleri vaciptir. Nitekim Cenab-ı Hak وَاَنْ لَيْسَ لِلاِنْسَانِ اِلاَّ مَا سَعَى “İnsana çalıştığından başkası yoktur.”[4] buyurarak çalışmanın vacip olduğuna işaret etmiştir. Hazret-i Peygamber Efendimiz (s.a.v) de “Çalışan Allah’ın dostu ve sevgilisidir.”

buyurmakla insanları çalışmaya teşvik etmiştir. Cenâb-ı Hak dünyevî ve uhrevî her neticeyi birtakım şartlara ve sebeplere bağlamıştır. Bu, Hak Teâlâ’nın değişmez bir kanunudur. Sebeplere takılan neticelere de “müsebbebat” denmektedir. Meselâ ibâdetler sebep, ebedî saadet ise müsebbebtir. Aynı şekilde ağaç sebep, meyve müsebbebtir. Sebepleri de müsebbebleri de yaratan Cenâb-ı Hakk’tır. Tesirleri olmasa da sebepler, Allah’ın kanunları olup, bunlara riayet etmeyenler neticelerden mahrum kalırlar. İşte, tevekkül, sebeplere riayet ettikten sonra neticeyi Allah’dan beklemek, O’na itimat etmek ve O’ndan gelecek her şeyi-arzumuza uysun veya uymasın-rıza ve memnuniyetle karşılamak demektir. Yoksa sebep ve şartları bir tarafa itmek, İslâm’ın tevekkül anlayışı ile bağdaşmaz. Nitekim, bir ayette şöyle buyrulur: فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ “Azmettiğin zaman Allah’a tevekkül et”[5] Bu ayetten de açıkça anlaşıldığı gibi, çalışmayıp oturarak tevekkül edilmez. Allah’a güvenmeyen kimse, ya kendisine veya sebeplere itimad edecektir. Kendisinin ve sebeplerin gayet âciz olması cihetiyle, insan ancak bütün sebepleri yaratan ve o sebeplerin eli ile insana hadsiz lütuf ve ihsanda bulunan Erhamü’r-Rahimîn’e istinad etmekle kalben huzur bulabilir.   Cenâb-ı Hak, insanı maddesi ve mânâsı ile bu âlemden süzmüş ve onu kâinat ağacına bir meyve hükmünde yaratmıştır. Bu yaratılış sebebiyle, insanın kâinatla her bakımdan alâkası vardır. Hangi işi yapmak istese önce o işe teşebbüs edecek, daha sonra da bu âlemde kendisine yardımcı olacak sebeplere riayet edecektir. Nefsî teşebbüsle haricî sebeplerin bir araya gelmesi, neticeyi Allah’dan istemek için fiilî bir duadır. Neticeyi yaratacak olan ancak O’dur. İşte tevekkül bu noktada başlar. Muhterem Kardeşlerim Bu hakikati bir misâlle izah edelim: İnsan, buğday elde etmek istediği zaman tarla ile bir cihette el ele verir. Onu sürer, eker ve sular. Böylece şahsen teşebbüs etmekle birlikte sebeplere de riayet ettikten sonra Allah’a tevekkül eder ve neticeyi kalb rahatı ve rıza ile bekler. Bu misâlden anlaşıldığı üzere sadece insanın teşebbüsü neticeye kâfi gelmediği gibi, insan teşebbüs etmedikçe tarla, su, tohum gibi sebepler de neticeyi meydana getirememektedir. Bu, Cenâb-ı Hakk’ın bir kanunudur. O’ndan buğday istemenin yolu, ferdin o işe teşebbüsü ve sebeplere uymasıdır. Şimdi, İslâm’ın tevekkül esasına karşı gelenlere şunu soralım: Misâldeki adamın, elinden gelen herşeyi yaptıktan, her sebebi ve şartı yerine getirdikten sonra, tevekkül etmeyip evinde bir kış süresince merak ile rahatsız olması mı daha iyidir, yoksa: “Beni benden iyi bilen, bana benden daha şefkatli olan Rabbimden ne gelirse hoştur. Ana rahminde, o karanlık menzilde, beni şefkatle besleyen, dünyaya geldiğimde ise baba ocağını ve anne kucağını benim imdadıma gönderen; dağları madenleriyle, bağları meyveleriyle, denizleri balıklarıyla bana hizmetkâr eden o Hâlık-ı Kerîm benim için ne takdir ederse onda hayır vardır. Benim kudret ve kuvvetim gibi fikrim de kısadır. Hangi âzâları almamın hakkımda hayırlı olacağını ana rahminde bilemediğim gibi, hangi neticenin öteki âlemde lehime olacağını da bu âlemde bilemiyorum. O halde, O’na tevekkül ve itimad ediyorum” deyip neticeyi sabır ve rıza ile beklemesi mi daha iyidir? Veya bir hastanın, doktorun verdiği ilaçları kullandıktan sonra

Allah’a tevekkül ederek sabır içinde şifâ taleb etmesi mi, yoksa tevekkül etmeyerek neticeyi aşırı bir merakla beklemesi ve mânen perişan bir vaziyete düşmesi mi daha iyidir? Bu hakikate ârif olan bir mü’min şöyle der: Yâ Rabbi, benim irade ve arzu ettiğimi bana ihsan buyurursan hamd ve şükrederim. Eğer irade ettiğimin aksini tecellî ettirirsen, senin irade buyurduğunu memnuniyetle kabul eder ve onu benim arzumdan bin kat daha fazla sürûrla karşılarım. Görülüyor ki, tevekkül Müslümanlar için bir zaaf ve tembellik kaynağı değil, bir kuvvet hazinesidir. Tevekkül insana her zaman metanet ve şecaat kazandırır. Korku ve hastalıklara karşı en güzel bir devâ olan tevekkül, insana büyük bir kuvvet ve cesaret verir. İnsanın cüz’î iradesi dışında cereyan eden umumî âfetler, hastalıklar ve musibetlerde tevekkül, mü’min için en güzel bir teslimiyet ve teselli kaynağıdır. Ölüm döşeğindeki bir hastaya tevekkülün sağladığı huzur ve sürûru hangi şey temin edebilir? İşte, yukarıda birkaçına işaret ettiğimiz faydaları ve hikmetleri içindir ki, Allah-u Teâlâ, tevekkülün önemini birçok âyetlerde belirtmiş ve Müslümanları tevekküle teşvik etmiştir. Evet, tevekkül, Allah’a ve kadere inanmanın bir neticesidir. Tevekkül eden kimse, bütün kalbiyle Allah’a teslim olur ve O’nun verdiğine razı olur. Fakat kadere teslim olmak tembelce oturmayı, her şeyden el etek çekmeyi gerektirmediği gibi, tevekkül de tembellik ve miskinliği gerektirmez. Zira ekmeden biçmek, amelsiz cennete gitmek mümkün değildir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَي “Veren el, alan elden daha hayırlıdır.”[6] ve “İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.” buyurarak çalışma ve gayretin önemini vurgulamıştır. Maddî ve manevî terakki eden milletler, insanlık âleminin hakimi, medeniyetin de üstadı olurlar. Eskiden zillet ve meskenet içinde yaşayan Avrupalılar, ticaret ve sanatta zirveye ulaşmış olan Endülüs’ü kendilerine örnek alarak ilerlemişler ve bugünkü duruma gelmişlerdir. İslâm’ın ‘çalış’ emrine uymayan milletler de gelişmiş devletlerin tahakkümü altına girmeye mecbur olmuşlardır. Ticaret ve sanat bir milletin kanı ve canı hükmündedir. Zenginlik, ticaret, ziraat ve sanata bağlıdır. İktisaden güçlü olmayan devletler siyasi yönden de başarıya ulaşamazlar. Kadere iman, Müslümanların geri kalmalarını değil, aksine daha çok çalışmalarını ilim ve marifet sahasında yükselmelerini emreder. Zira beşeriyetin maddi ve manevi saadet ve terakkisini temin edecek en mühim sebep çalışma ve gayrettir. Tembelliğin İslâm’da asla yeri yoktur. İnsanın kendi tembelliğinden dolayı sefalete düşmesi ve onu kadere havale etmesi, kaderi anlamamasındandır. İslamiyet tevekkül ve kadere imanı çalışmaya bina edilmiştir. Peygamber Efendimiz (asv.) “Sizin hayırlınız dünyası için âhiretini, âhireti için de dünyasını terk etmeyendir.” buyurmuşlardır. İnsanın “Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi âhirete çalışması” aklın ve hikmetin gereğidir. Bir ayette de şöyle buyrulur: وَابْتَغِ فِيمَا

اَتَيكَ
اللهُ
الدَّارَ
اْلاَخِرَةَ
 وَلاَ
تَنْسَ
نَصِيبَكَ
مِنَ
الدُّنْيَا
“Allah’ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma.”[7] Demek ki, tevekkül eden bir insan, hem dünyaya, hem de ahirete ait işlerini beraberce yürütür. Dünya nimetlerinden faydalanmak için elinden geleni yapar, ahiretini de dünya için asla ihmal etmez. “Elbette en bahtiyar odur ki: Dünya için âhireti unutmasın, âhiretini dünyaya feda etmesin, hayat-ı ebediyesini hayat-ı dünyeviye için bozmasın, malayani şeylerle ömrünü telef etmesin; kendini misafir telakki edip misafirhane sahibinin emirlerine göre hareket etsin; selâmetle kabir kapısını açıp saadet-i ebediyeye girsin.”[8] hakikatına uygun yaşar. Kur’ân-ı Kerîm’in her emir gibi, tevekküle teşviki de insanlara dünya ve âhiret saadeti bahşetmektedir. Bir mü’min kendi iktidarı dahilinde olan bütün imkânları kullandıktan ve bütün şartları yerine getirdikten sonra neticeyi Allah’tan bekler. Eğer, netice kendi arzusu istikametinde olursa, Cenâb-ı Hakk’a şükreder; aksi halde de “Rabbim bana benden daha şefkatlidir. Benim iradem gibi şefkatim de cüz’îdir. O halde, o nihayetsiz Rahmet Sahibine tevekkül ediyorum. O’ndan gelen herşey güzeldir. O’nun verdiği dert de derman olur, vermemesi de vermektir” diyerek, huzur bulur ve âhireti için mühim bir hayır kazanmış olur. Hazret-i Lokman’ın oğluna yaptığı tavsiyelerden biri de başkalarına muhtaç olmamak için çalışmasını istemesidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Evlatlarının nafakasını temin için ticaret yapanlar Allah yolunda muharebe edip, şehit olanlar gibidir.” İnsanın ruh ve cismini istila eden en kötü huy tembelliktir. Zira tembellik, insanı dünya ve âhiretine ait ihtiyaçlarını yerine getirmekten men eder, kötü işler yapmasına vesile olur. Peygamber Efendimiz (s.a.v) رَبِّ
أعُوذُ بِكَ
مِنَ
الْكَسَلِ “Ya Rabbi! Tembellikten sana sığınırım.”[9] buyurarak, tembelliğin ne kadar kötü bir sıfat olduğunu vurgulamıştır. Tembellik, yoksulluğun ve sefaletin kaynağıdır. Her türlü selamet ve saadeti mahv eden ve insanı zillete düşüren sebeplerin en büyüğüdür. Dünya ve âhiret için zararlı olan her şeyin başı tembelliktir. Bundan dolayıdır ki, bütün peygamberler çalışmayı emretmiş ve kendileri de bizzat çalışmışlardır. Bütün peygamberler, tevekkülün esası olarak, kimseden minnet almamak için çeşitli meslekler ile uğraşmışlardır. Mesela, Hazret-i Adem (as.) ziraat ile, Hazret-i İdris (as.) terzilik ile Hazret-i Musa (as.) çobanlık ile, Peygamber Efendimiz (s.a.v) ise ticaret ile meşgul olmuşlardır. Peygamber Efendimiz (sav) “Çalışmak âdetim, tevekkül hâlimdir” buyurmuş; çalışmayı ve gayreti teşvik etmiştir. Ruhunda aşk ve şevk olan bir insan, hangi işe teşebbüs ederse etsin, onda başarıya ulaşır ve madden ve

manen terakki eder. Değerli Kardeşlerim Allah’a tevekkül eden Musa Aleyhi’s Selâm, Rabbinin izniyle Firavun ve ordusunun şerrinden kurtulacağına emindi. Nil'in kıyısına geldiklerinde Allah hiç kimsenin tasavvur dahi edemediği bir yerden yardımını gönderdi. وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنَاكُمْ وَاَغْرَقْنَآ اَلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ “Ve sizin için denizi ikiye yarıp sizi kurtardığımızı ve Firavun'un adamlarını -gözlerinizin önünde- boğduğumuzu hatırlayın.”[10] Allah’a tevekkülden bir an olsun ayrılmayan İbrahim Aleyhi’s Selâm oğlu İsmail'in boğazına bıçağı dayayıp Rabbine kurban edeceği esnada, bir an olsun tereddüt etmedi. Ancak, Allah Subhaneh-u ve Teala ona kurban etmesi için bir koç lütfetti. Bu çetin imtihandan sabır ve tevekkül ile çıktı. Hz. Eyyüp Aleyhi’s Selâm yakalandığı ağır hastalık karşısında Rabbine iltica etti. Sabretti. “Benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihlerden kıl” diye dua etti. Rabbi de Ona şifa verdi. اِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ “Gerçekten, Biz onu sabredici bulduk. O, ne güzel bir kuldu. Çünkü o, (daima Allah'a) yönelen biriydi.”[11] فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَاَتَيْنَاهُ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَى لِلْعَابِدِينَ “Biz de onun duasını kabul edip kendisinde dert namına ne varsa gidermiştik. Tarafımızdan bir rahmet ve kullukta bulunanlar için de bir ibret olmak üzere ona ailesini ve onlarla beraber bir mislini daha vermiştik.”[12] Hz. İbrahim

Aleyhi’s Selâm'ı da Rabbi وَاِذِ اِبْتَلَى اِبْرَهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ “Hani Rabbi İbrahim’i birtakım kelimelerle denemişti” [13] Rabbi ona: "Teslim ol" dediğinde   اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ "Âlemlerin Rabbine teslim oldum"[14] demişti. Allah Subhaneh-u ve Teala'da O’nu ateşe atılmaktan kurtarmış ve قُلْنَا يَانَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلاَمًا عَلَى اِبْرَهِيمَ "Ey ateş İbrahim'e karşı serin ve selamet ol."[15] buyurarak varlık nizamını emrine boyun büktürmüştü.

            Muhterem Müminler Tevekkül konusunu marifet âleminin en büyük sultanlarından ve Kur’ân-ı Azimüşşân’ın senâsına mazhar olmuş bulunan Hazret-i Ömer (r.a.) ile ilgili iki tarihî hâdiseyi naklederek tamamlayalım: Medine’den bir kısım Sahâbe-i Kirâm’ı yanına alan Hz. Ömer (r.a.) hicretin on sekizinci yılında, teftiş niyetiyle Şam’a doğru yola çıkar. Şam Valisi ve Suriye ordusu komutanı olan Hz. Ebû Ubeyde İbn-i Cerrâh, Hz. Ömer’in Şam’a doğru geldiğini öğrenince onu karşılamaya gelir. Bir konak yerinde buluştuklarında, Hz. Ebû Ubeyde, Şam’da veba ve tâun hastalığı olduğunu haber verir. Bunun üzerine Hz. Ömer, Ashâbın ileri gelenleriyle bu konuyu müşavere eder. Müşavereye katılanların bir kısmı, ‘Tevekkelnâ ala‘llah, buraya kadar geldik; Şam’a gidelim,’ derken, diğerleri ‘geri dönelim,’ diye reylerini beyân ederler. Hz. Ömer de bu ikinci görüşe katılır ve geri dönmeye karar verir. Bunun üzerine Hz. Ebû Ubeyde: -Yâ Ömer, Allah’ın kaderinden mi kaçıyorsun? şeklinde itirazda bulunur. Hz. Ömer: -Keşke bu sözü senden başkası söyleseydi. Evet, yâ Ebâ Ubeyde, ben Allah’ın bir kaderinden yine Allah’ın diğer bir kaderine kaçıyorum, şeklinde cevap verir ve şunları şöyler: -Yâ Ebâ Ubeyde, farzet ki senin develerin var. Şu arazinin bir tarafı çayır ve çimenlik, diğer tarafı çorak ve susuz. Sen eğer o develeri çayır ve çimenli yerde otlatırsan, Allah’ın kaderi ile otlatmış olursun. Yok, eğer çorak ve susuz yere o develeri bırakırsan yine o işi Allah’ın kaderi ile yapmış olmaz mısın? Bu sohbete sonradan katılan Hz. Abdurrahman İbn-i Avf (r.a.) konuya vâkıf olunca şöyle der: -Yâ Ömer, benim bu hususta malûmatım vardır. Bu mesele ile ilgili olarak Resûl-i Ekrem’den (s.a.v.) şöyle işittim. Buyurdular ki: Bir yerde veba olduğunu işittiğiniz zaman oraya gitmeyiniz. Siz orada bulunuyorsanız, o zaman o yerden çıkmayınız. Hz.

Ömer (r.a.), bu hadîsi işitince, çok memnun olur ve içtihadının isabetinden dolayı Cenâb-ı Hakk’a hamd eder. Bu hadîse Hz. Ömer’in tevekkül ve kader anlayışının güzel bir ifâdesi ve tarihî bir şahididir.[16] Tevekkül ile ilgili açıklamalarımızda, Cenâb-ı Hakk’ın âhiret saadeti için de birtakım şartlar ve sebepler tâyin ettiğini ifâde etmiştik. Bunlara riayet etmeksizin ebedî saadet hakkında Allah’a tevekkül etmek İlâhî kanunlara muhalefettir. İslâmiyet böyle bir tevekkülü de reddeder. Bazı kimselerin uhrevî amellerde tevekkülü yanlış anlayarak, İlâhî emirlere riayette ve yasaklardan kaçınmakta hassasiyet göstermeden, Allah Gafûr ve Rahîm’dir, diyerek kendilerini tesellî ettikleri görülmektedir. İşte Hz. Ömer’le ilgili olarak nakledeceğimiz ikinci tarihî hâdise bu yanlış anlayışa güzel bir cevaptır. Hz. Ömer Mâbud-u Bilhakk’a lâyıkıyla ibâdet edememekten muzdarip olur, daima ağlar ve istiğfara devam ederdi. Bazen, ağlamaktan gözleri kararırdı. Âkıbetinin ne olacağından her zaman endişeliydi. Hz. Ömer’in (r.a.) bu inleyiş ve sızlayışına karşı bazı Sahâbelerin: -Yâ Ömer, neden bu kadar endişe ediyor ve sızlanıyorsun? Sen Aşere-i Mübeşşere’den değil misin? Sen, Cennet ile müjdelenmedin mi? demeleri üzerine, Hz. Ömer, şu cevabı verdi: -Evet, ben Aşere-i Mübeşşere’denim. Fakat Cenâb-ı Hakk’ın vaadi şarta bağlıdır. Söyleyiniz bana, Ömer şimdi namaz ve ibâdetini terk etse, Allah O’nu Cennet’ine koyar mı? İşte, Hz. Ömer (r.a.) Cennet’le müjdelenmesine rağmen ebedî saadetin sebeplerine riayet etmekten geri durmamış, yine âhireti için endişe ederek, ibâdet ve niyazında azamî hassasiyet göstermiştir. Bu hâl, Allah’ın rızasını ve ebedî saadeti elde etmek için bir duâdır. Her iki hâdise de, İslâm’daki tevekkülün güzel birer örneğidir. İnsanın Cenab-ı Hakk’ın azabını düşünerek, akibetinden korkması gerekir. Bir insanın Allah’tan korkması ve akibetinden endişe etmesi yaratılışın ve aklın gereğidir. Bundan dolayıdır ki, sahabeler ve bütün kamil insanlar, akibetlerinden daima endişe edip, hüsn-ü akibet için her an Allah’a niyazda bulunmuşlardır.

  [1] Ruhul Beyan 1/11 [2] Tevbe Suresi 9/ 40 [3] İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, □□Akçağ Yayınları: 16/458 [4] Necm Suresi, 53/39 [5] Âl-i İmrân Suresi 3/159 [6] İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, □□Akçağ Yayınları: 10/33 [7] Kasas Suresi, 28/77 [8] Mektubat [9] İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, □□Akçağ Yayınları:7/47. [10] Bakara 2/50 [11] Sad 38/ 44 [12] Enbiya 21/84 [13] Bakara 2/124 [14] Bakara 2/131 [15] Enbiya 21/69 [16] Mehmed Kırkıncı